

МАНЗАР АБДУЛХАЙРОВ

**АДАБИЙ МАНБАНИ МАТНИЙ
ТАДҚИҚ ЭТИШ УСУЛЛАРИ
ВА ТАМОЙИЛЛАРИ**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

АЛИШЕР НАВОЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ
ЎЗБЕК ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ УНИВЕРСИТЕТИ

МАНЗАР АБДУЛХАЙРОВ

АДАБИЙ МАНБАНИ МАТНИЙ ТАДҚИҚ ЭТИШ
УСУЛЛАРИ ВА ТАМОЙИЛЛАРИ

Монография

"ADAST POLIGRAF"
ТОШКЕНТ - 2022

УЎК: 821.512.133.09-1

КБК: 83.3(5 ў)

А-15

Абдулхайров, Манзар

Адабий манбани матний тадқиқ этиш усуллари ва тамойиллари
[Матн]: монография/ М.Абдулхайров. – Т.: "Adast Poligraf" nashriyoti,
2022. – 132 б.

Ушбу монография адабий манбани матний тадқиқ этиш усуллари ва тамойилларига бағишиланган бўлиб, унда Алишер Навоийнинг асарлари матншуносликнинг бадиий асар семиотикаси, синергетик таҳлил, герменевтика таҳлил ҳамда матнни тиклашнинг "конъектура", "глосс", "интерполяция" ва "статистик" усуллари сингари назарий масалалари кесимида ўрганилган. Улуғ шоирнинг бой адабий мероси шўролар даврида ғоявий-бадиий таҳрирдан ўтказилиб, аслиятдан йироқлаштирилганлиги аниқтаниб, қўлёзма манбалар асосида нашрларидағи нуқсон ва камчиликлар тузатилган, янгича тамойиллар асосида таҳлил ва тадқиқ этилган.

Монография филолог мутахассислар, тил ва адабиёт ўқитувчилари, матншунослик ва адабий манбашунослик, тилшунослик ва адабиётшунослик ихтинослиги бўйича таълим олаётган докторант тадқиқотчи-изланувчилар, магистр, бакалавр талабалари ҳамда Навоий исходи билан қизиқувчи барча китобхонларга мўлжалланган.

УЎК: 821.512.133.09-1

КБК: 83.3(5 ў)

Масъул муҳаррир:

Шухрат Сирожиддинов,
филология фанлари доктори

Тақризчилар:

Рашид Зоҳидов,
филология фанлари доктори
Афтондил Эркинов,
филология фанлари доктори

Монография Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети илмий кенгашининг 2022 йил 16 октябрдаги 10-сонли мажлиси қарори билан нашрга тавсия этилган.

ISBN 978-9943-8640-9-2

© Манзар Абдулхайров, 2022 йил.
© "Adast Poligraf" nashriyoti, 2022.

КИРИШ

Матншунослик соҳасига кириб келган лингвистик, фалсафий, бадиий талқин мезонлари, айни чоғда, герменевтика, синергетика, семиотика каби бир қанча янги тадқиқ методларининг бадиий матн тадқиқида ҳал қилувчи ўринни эгаллашига олиб келди. Шу боис халқимизнинг кўп асрлик маданияти, миллый қадриялари билан боғлиқ манбаларини матний тадқиқ этиш, улуғ мутафаккирларимиз ва шоирларимизнинг асарларини бугунги кун ўқувчисининг эҳтиёжларини ҳисобга олиб нашрини амалга ошириш, манбани матний тадқиқ этиш усулларининг назарий асослари каби масаллар ва уларнинг ўзига хос хусусиятларини белгилаш мұхим вазифалардан бири бўлиб қолмоқда. Шу жиҳатдан ўзбек мумтоз адабиёти намуналарини эски ўзбек ёзувидан ҳозирги алифбога ўгириш ишларида замонавий матншуносликнинг илмий-назарий муаммоларидан саналган бадиий асар семиотикаси, синергетик таҳлил, герменевтик таҳлил, матнни тиклашнинг "конъектура", "глосс" ва "интерполяция", "статистик" усулларидан фойдаланиш ўзбек матншунослиги олдидаги долзарб масалалардан бирига айланмоқда. Шунга кўра, Навоий асарлари асосида матнни тадқиқ этиш усули, таҳлили ва талқини масаласини ўрганишга катта эҳтиёж бор.

Дунё навоийшунослигига Алишер Навоий асарлари матнини ўрганишнинг усуллари, тамойиллари ва амалий масалалари бўйича қуидаги натижаларга эришилган: Алишер Навоий асарлари мисолида матншунослик ва адабий манбашуносликнинг илмий-назарий муаммолари таҳлилини бериш (University of Leipzig, Humboldt University (Германия), Oxford University, Кембридж университети (Буюк Британия), Токиё хорижий тиллар университети (Япония); Москва давлат университети, Осиё ва Африка мамлакатлари институти, Санкт-Петербург давлат университети (Россия); Озарбайжон Илмлар академияси Низомий номидаги Тил ва адабиёт институти, خاورشناس دانشکده داششگاه پنجاب (Пакистон), шоир асарлари матнини жорий ёзувга ўгириш тамойилларини белгилаш, шу асосда Навоий асарларининг лотин ёзуvidаги транслите-рациясини амалга оширишдаги амалий ечимларни илмий